

1 Henry Dunant, vermoedelijk rond 1863. Fritz Behn (1878-1970), olieverf op doek, niet gedateerd.

Inv.nr. RK0610

Un souvenir de Solferino

Een beschrijving van een bloedige veldslag door Henry Dunant en de oprichting van het Rode Kruis

LOUIS PH. SLOOS

Er zijn maar weinig boeken waardoor uiteindelijk zoveel mensen zijn geholpen of gered als *Un souvenir de Solferino* uit 1862 van Henry Dunant. Dit in meerdere opzichten unieke boek ligt aan de basis van het Rode Kruis. De eerste druk van dit werk is extreem zeldzaam en gezocht. In 2024 wist Korpora de hand te leggen op een exemplaar daarvan. Deze bijdrage staat in het teken van dit belangrijke strijdschrift, dat veel minder bekendheid geniet dan zijn auteur.

65

Inleiding

Het is een algemeen aanvaard wetenschappelijk inzicht dat Henry Dunant de geestelijk vader en stichter is van het universele of internationale Rode Kruis. Dit lijkt wellicht een open deur, maar nadat Dunant al vóór de Eerste Conventie van Genève in 1864 in ongenade raakte en zijn blazoen werd besmet, belandde hij aanvankelijk in de vergetelheid.¹ Pas in 1942 verscheen in Zürich een eerste omvangrijke biografie van hem, getiteld *Henry Dunant, der Schöpfer des Roten Kreuzes* van de Zwitserse journalist en schrijver Fernand Gigon (1908-1986), waarvoor tevens voor het eerst Dunants archief werd gebruikt. Gigon schreef hier zelf over: 'Bij toeval ontdekte ik op een dag het bestaan van een lijvig dossier met brieven, kranten, manuscripten, aantekeningen, ontwerpen en afbeeldingen. Het behoort toe aan de familie Dunant en was gedeponereerd bij de Universiteitsbibliotheek te Genève. Als journalist dook ik in deze berg van papieren, maar als schrijver, en ik zou willen zeggen als vriend, kwam ik er uit tevoorschijn en ging naar huis om aan deze biografie te beginnen'.²

Veilig. Jaarboek Korpora, Erfgoed Publieke Veiligheid, 2 / Safe. Annual of Korpora, Heritage Public Safety, 2, 64-101. DOI 10.5117/9789048568499_SLOOS

¹ Carl H.J. Vandekerckhove, *J. Henry Dunant. Droom en daad*. Belangwekkende Rodekruisfiguren en gebeurtenissen, nr. 3 (Z.p. 1978) 11-12.

² Fernand Gigon, *De avonturier der barmhartigheid* (2^e dr.; Aalten z.j.) 5.

- 2 Een Nederlandse allegorische voorstelling op het Rode Kruis uit 1870. Chromolitho, linksonder in de steen gesigneerd N.G., Amand lith[ographie] te Amsterdam, 1870 of iets later.

Inv.nr. RK0755A

Al ver voor het verschijnen van Gigons boek werd Dunant inmiddels gezien als de stichter van het Rode Kruis en in 1901 kreeg hij als enige voor zijn rol daarin de eerste Nobelprijs voor de Vrede. Maar de Belg Carl Vandekerckhove (1929-2005) stelt in de eerste omvangrijke en buitengewoon informatieve biografie van Dunant

Dunants ideeën die leidden tot de oprichting van het Rode Kruis wist hij te kanaliseren en verwezenlijken door middel van een boek met de cryptische titel *Un souvenir de Solferino*.

in het Nederlands: Gigon is 'de eerste geweest om, op basis van historische documenten en gegevens, Dunant de eer te geven die hem toekomt, namelijk deze van de Stichter te zijn van het Universele Rode Kruis'.³ Hij ziet Gigons boek historiografisch als een belangrijk omslagpunt en kwam op basis van veel aanvullend onderzoek op zijn beurt met nieuwe feiten en tot nieuwe inzichten.

Dunants ideeën die leidden tot de oprichting van het Rode Kruis wist hij te kanaliseren en verwezenlijken door middel van een boek met de cryptische titel *Un souvenir de Solferino*.

Uiteindelijk zijn dankzij dit in meerdere opzichten unieke strijdscrift sinds 1864 tot op de dag van vandaag wereldwijd ontelbaar veel mensen geholpen en gered. Deze bijdrage gaat over de vraag hoe Dunant dit zo kon klaarspelen.

Het Réveil

De basis voor *Un souvenir de Solferino* werd gelegd in het Genève van de eerste helft van de negentiende eeuw, waar de auteur op 8 mei 1828 ter wereld kwam als eerste kind van Jean Jacques Dunant en Anne-Antoinette Colladon en de namen Jean-Henry (hierna Henry of Dunant) meekreeg.

Als reactie op het achttiende-eeuwse rationalisme was in de eerste helft van de negentiende eeuw in Europa en daarbuiten sprake van een krachtige opleving van het christelijke geloof. Na de napoleontische overheersing werd, mede onder invloed van de romantiek, de Bijbel, en in het bijzonder de profeten of profetische boeken (zogeheten voorzeggingen over de toekomst), weer richtinggevend in het dagelijks leven. Dit gold ook voor de families Dunant en Colladon. Deze op-

³ In 1901 kreeg ook een ander deze prijs, maar niet voor hetzelfde doel, het verlichten van de gevolgen van oorlog, maar voor het bestrijden van oorlog zelf, zoals Alfred Nobel (1833-1896) het had bedoeld. Er was dan ook sprake van het nodige protest tegen de prijs voor Dunant, zoals, ondanks een persoonlijke vriendschap, van Bertha von Suttner, de secretaresse van Nobel en op wier denkbeelden de voorwaarden voor de prijs waren toegesneden (vriendelijke mededeling Leo van Bergen). Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 12. Vandekerckhove was van opleiding officier (alle wapens) en gedegreeerde sociaal recht, en bekleedde vanaf 1966 verschillende hoge functies bij het Belgische Rode Kruis. Zie over hem: www.encyclopedievlaamsebeweging.be, aldaar: <https://encyclopedievlaamsebeweging.be/nl/vandekerckhove-carl>.

leving of opwekking staat te boek als het Réveil, tevens een internationale opwekkingsbeweging.

Henry's vader was een vooraanstaand zakenman en raadsheer in de Conseil Réprésentatif, het wetgevend orgaan van de republiek en stad Genève. Daarnaast was hij jarenlang lid en voorzitter van de Wezen- en Voogdijkamer van Genève. De schoonvader van Jean Jacques Dunant, Henry Colladon, was directeur van het liefdadigheidshospitaal in dezelfde stad en eveneens raadsheer van de Conseil Réprésentatif, en daarnaast burgemeester van Avely.

De christelijke gevoelens van diepe menselijkheid werden door de vader van Henry actief omgezet in daden die verder gingen dan de functies die hij bekleedde. Zijn moeder was daarnaast zeer actief op het gebied van de liefdadigheid.

Op de middelbare school, aan het oude Calvincollege, toonde Henry zich een goed leerling. Maar de weg naar het eindexamen was voor hem te lang. Hij was daar wellicht té ongeduldig voor en té ondernemend.

Aangenomen wordt dat de diep godsdienstige opvoeding en de vroege confrontatie met armoede en lijden een blijvende indruk op de jonge Henry maakten en bepalend waren voor zijn verdere leven. Daarenboven werd hij al op zeer jonge leeftijd sterk beïnvloed door de profetische Réveil-predikanten. Onder hen was de bekende Zwitserse theoloog François Samuel Robert Louis Gaussen (1790-1863), die een uitzonderlijke en diepe indruk op hem schijnt te hebben uitgeoefend.

In 1846 werd Henry, zoals veel van zijn leeftijdgenoten uit de gegoede stand, op achttienjarige leeftijd lid van La Société des Aumônes, een 'aalmoezenvereniging'. Henry onderscheidde zich van de andere jonge calvinistische vrijwilligers doordat hij net als zijn vader de hulp wilde organiseren, dat wil zeggen: de Société des Aumônes, en later de door zijn toedoen opgerichte Union Chrétienne des Jeunes Gens, moest met andere, vergelijkbare groepen samenwerken. De liefdadigheid moest interkerkelijk georganiseerd en tevens geïnternationaliseerd worden. Hierbij kwam in hem naast de organisator tevens de diplomaat naar boven, waar hij veel profijt van zou hebben toen hij zijn 'levenswerk' verrichtte.

Dunant, sterk bezielde door de Evangelische boodschap en de oecumenische idee, bracht de mensen die hij benaderde ertoe om in de naam van Christus kleur te bekennen, en door zijn vrienden en kennissen verantwoordelijkheden toe te vertrouwen, dwong hij hen bijna tot medewerking. Volgens enkele van zijn biografen faalde deze enigszins dictatoriale methode zelden en bovendien leek alles, zoals Henry het opschreef, zeer eenvoudig. Dezelfde methode zou hij ook toepassen bij de stichting van het Rode Kruis.

Reeds in 1853 ontwierp Henry plannen voor een wereldconferentie van alle 'unies', die ook mede dankzij zijn inspanningen ontstonden, en in 1855 kwam te Parijs het merendeel van de Europese 'unies' in een eerste congres bijeen, waaruit l'Alliance Universelle des Unions voortkwam.

De auteur van de studie *History of the World's Alliance of Young Men Christian Organisations* (1955), prof. Clarence Prouty Shedd (1887-?), schreef in 1949 over Henry:

‘in zijn laatste boodschap aan de “Unions” waarin hij de basis voor een internationale beweging ontwerpt is de analogie met het latere Rode Kruis gewoonweg frappant. Het ontstaan van beide organisaties draagt de stempel van dezelfde persoonlijkheid’. In de ontwikkeling van de ‘unies’ tot de alliantie openbaarde zich bij Henry nog een derde eigenschap: zijn internationalisme. Later omschreef hij zichzelf als kosmopoliet. Een geducht wapen waar Henry tot slot over beschikte was zijn pen!⁴

Abolitionisme

Nadat Henry dus zonder eindexamen zijn middelbare schooltijd afsloot en zich steeds meer met liefdadigheid ging bezighouden, zorgde zijn vader voor een baantje als stagiair bij de bankiers Lullin en Sautter. Omdat hij hier uitblonk, reikte zich weldra het echte werk aan. Zijn werkgevers vroegen hem om tijdelijk baron de Gingings-La-Saraz te vervangen als boekhouder van de Compagnie Genevoise des Colonies de Sétif in Algerije.

In 1853 reisde een enthousiaste, 25 jaar oude, Henry naar zijn post. De wereld lag aan zijn voeten. Maar hij kwam al snel in opstand tegen misbruik van de arbeiders onder de bevolking van Algerije. Henry was een groot bewonderaar van de schrijfster en abolitioniste Harriet Elisabeth Beecher Stowe (1811-1896), die grote bekendheid verwierf met haar boek *Uncle Tom's cabin; or life among the lowly* (Boston 1852). Deze eerste Amerikaanse roman met een Afro-Amerikaanse hoofdrolspeler was een sterk pleidooi voor de afschaffing van de slavernij en kreeg vooral in Europa een warm onthaal.

Toen Beecher Stowe in de zomer van 1853 Genève bezocht, bewoog Henry hemel en aarde om haar persoonlijk te ontmoeten. Door bemiddeling van generaal Guillaume Henri Dufour (1787-1875), opperbevelhebber van het Zwitserse leger, een vriend van de familie die we later nog zullen tegenkomen, lukte het hem om een onderhoud met haar te krijgen. De conversatie duurde slechts een half uur, maar Henry had er een missie bij: strijden voor afschaffing van de slavernij.

In Algerije kon Henry zich niet bij de slavenkwestie neerleggen en stuurde hij nota op nota naar Genève. De leden van de beheerraad aldaar waren ongerust over wat zij beschouwden als naïviteit van hun hoofdboekhouder en hun argwaan was gewekt. Na een rapportage van Henry in april 1855 over de in zijn ogen onmenselijke situatie was voor hem meteen de maat vol en dwong zijn geweten hem echter om zelf zijn ontslag in te dienen.⁵

⁴ Gogin, *De avonturier der barmhartigheid*, 17-35, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 11-31, M.E. Kluit, *Het Réveil in Nederland 1817-1854* (Amsterdam 1936) 1, M. Elisabeth Kluit, *Het protestantse Réveil in Nederland en daarbuiten 1815-1865* (Middelburg 2019) 9.

⁵ Gogin, *De avonturier der barmhartigheid*, 35-45, Vandekerckhove, *Jean-Henry Dunant*, 28-31.

Tegengewerkt en bedrogen

In Algerije ontmoette Henry een zakenpartner uit Parijs van Württembergse afkomst die hem voorstelde samen te werken. Onder invloed van deze Henri Nick droomde Dunant van de rijkdommen die hij in Algerije kon vergaren en, overtuigd van zijn talent, besloot hij voor eigen rekening zaken te doen. Het voert in dit kader te ver om het wilde avontuur waar Henry in belandde uitgebreid te behandelen. Het belangrijkste in casu, is dat hij er niet in slaagde de benodigde grond te bemachtigen om zijn zakelijke droom te kunnen verwezenlijken, wat een slepende en uiteindelijk slopende zaak voor hem zou worden. Hierbij speelde een belangrijke rol dat Henry een abolitionist was en de apostel in hem voortleefde; ook in Algerije bleef hij het evangelie verspreiden en was geen moeite hem teveel om daar afdelingen van de Union Chrétienne op te richten. Maar het grootste probleem was dat hij er geen geheim van maakte wat hem betreft zijn Arabische arbeiders een menswaardige behandeling te verzekeren, hun een billijk loon te bieden en hen te laten meedelen in de winst. Aangenomen wordt dat de gevestigde kolonisten daarom in Dunant een gevaar zagen voor hun eigen heerschappij over de bevolking. Zo strandden zijn eerste twee projecten samen met Henri Nick.

Om te redden wat er te redden viel ging Henry vervolgens twee nieuwe avonturen aan met Nick, waarbij hij heel wat geld verloor. In 1867 schreef hij over zijn ondernemingen in Algerije: ‘Tot mijn ongeluk overhaalde men mij belangen te nemen in ondernemingen die “grote winsten zouden opbrengen”. Naïef en vol vertrouwen liet ik mij aan mooie woorden vangen en tenslotte werd ik buiten mijn weten beetgenomen’.⁶ Met deze dagboek aantekening suggereert Dunant dat hemzelf geen enkele blaam trof.

De pen

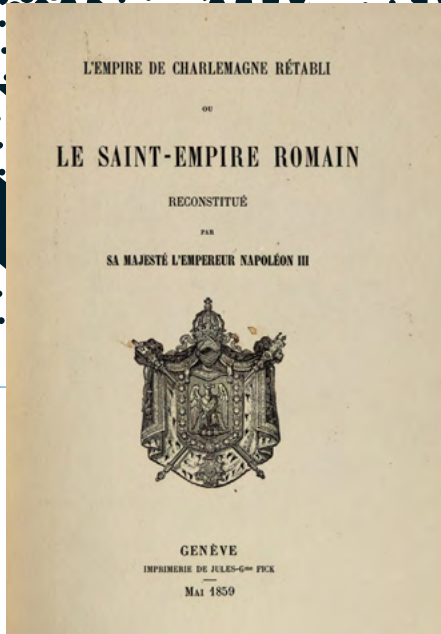
Door de geregelde zakenreizen die Henry sinds 1853 door Noord-Afrika maakte, raakte hij sterk onder de indruk van de Maghreb, de naam voor Noord-Afrika ten westen van Egypte. Hij leerde zelfs Arabisch. In 1856 bezocht hij ook Tunesië, een land waar alles hem beviel. Omdat Dunant de schoonheid toegankelijk wilde maken voor de Europeanen die Afrika slechts bewapend betraden met uitsluitend snelle en hoge winsten als doel, schreef hij het boek *Notice sur la Régence de Tunis*. Dit 261 pagina’s tellende werk, in 1858 te Genève uitgegeven in een oplage van 1000 exemplaren, werd gedrukt door Imprimerie Jules-Guillaume Fick, die Dunants huisdrukker zou worden.

In zijn boek over Tunis voer Henry ook heftig uit tegen de slavernij, niet in relatie tot Tunis, waar deze reeds was afgeschaft, maar tot Amerika, waar dit nog niet het geval was.

⁶ Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 31-38.

3 Dunants lofzang op Napoléon III, keizer van Frankrijk, uit 1859, die indirect leidde tot zijn volgende boek over Solferino en uiteindelijk de oprichting van het Rode Kruis.

[Wikipedia](#)

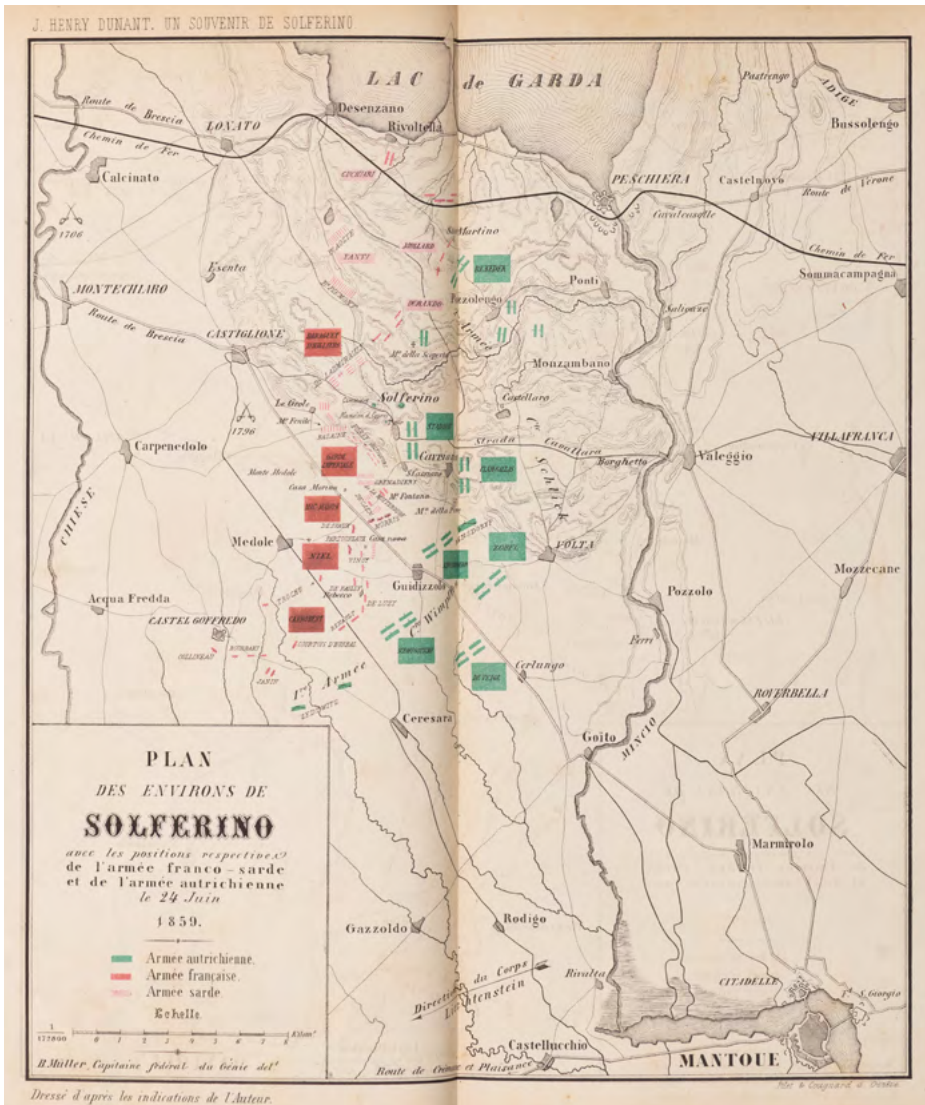
Het werk kende een gunstig onthaal en tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) gaf hij het hoofdstuk over de slavernij opnieuw uit onder de titel *L'esclavage chez les musulmans et aux États-Unis d'Amérique* (De slavernij bij de Muzelmannen en in de Verenigde Staten), dat in 1863 door Fick werd gedrukt.⁷

In 1859 publiceerde Henry een boek van een heel andere orde dat indirect leidde tot zijn volgende boek over Solferino en uiteindelijk de oprichting van het Rode Kruis. Nadat de Franse ministeries hem jarenlang de gevraagde grondconcessies hadden geweigerd besloot hij, tot wanhoop gedreven, zijn zaak onder de aandacht te brengen bij de keizer van Frankrijk, Napoléon III. Na eenultiem vergeefs verzoek om de grond voor het beoogde bedrijf trok Henry zich terug voor het schrijven van het boek *L'empire de Charlemagne rétabli, ou le Saint-Empire Romain reconstitué par Sa Majesté Napoléon III* (Het rijk van Karel de Grote opnieuw gevormd, of het Heilige Roomse Rijk hersteld door Zijne Majesteit Napoleon III).

De titel spreekt boekdelen; om zijn doel te bereiken schroomde Henry niet om Napoléon III met Karel de Grote te vergelijken. Kosten noch moeite werden bovendien gespaard bij de uitvoering van het boek, maar historisch slaat hij met zijn betoog de plank volledig mis. Gigon omschreef het als 'Victor Hugo voor Keukenmeiden'. Maar het boek had maar één doel: de keizer gunstig stemmen en hem zodoende een gunst afdwingen.⁸

⁷ Gigon, *Henri Dunant*, 46-48, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 39-40.

⁸ Gigon, *Henri Dunant*, 48-52, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 42-43.

- 4 Kaart van de wederzijdse troepenopstellingen voorafgaand aan de Slag bij Solferino die Dunant liet maken voor zijn boek *Un souvenir de Solferino*. Naar Henry Dunant door B. Müller, kapitein bij de Zwitserse genie, gedrukt door Pilet & Cougnard te Genève.

Inv.nr. KE002457

5 De Slag bij Solferino, 1859. Steendruk naar Carlo Bossoli (1815-1884) in *The war in Italy* (Londen 1859).

Risorgimento

Om zijn lofzang op de Franse keizer persoonlijk aan hem te kunnen aanbieden moest Henry afreizen naar Italië. De *risorgimento* (herrijzenis), de Eenwording van Italië (1820-1870), leidde daar in 1859 tot de Tweede Italiaanse Onafhankelijkheidsoorlog, waarbij ook Frankrijk betrokken was. Vandaar dat Dunant Napoléon III in Italië moest zoeken.

Na een bloedige Franse overwinning bij Magenta, nabij Milaan, op 4 juni van genoemd jaar, stonden in het koninkrijk Lombardije-Venetië op 24 juni weer circa 160.000 man Franse en Sardijnse troepen onder keizer Napoléon III en koning Victor Emmanuel II tegenover een Oostenrijkse troepenmacht van eveneens circa 160.000 man onder opperbevel van keizer Franz Josef I, in het veld.⁹ In het hart van het terrein waar de troepen tegenover elkaar stonden lag Solferino, niet ver van het Gardameer.

Volgens Dunant was het treffen dat volgde, de Slag bij Solferino gedoopt, 'wanneer men het aantal gesneuvelden en gekwetsten in aanmerking neemt, het eenige gevecht in de 19^e eeuw, dat in moorddadigheid met de veldslagen van de Borodino [1812], van Leipzig [1813], en Waterloo [1815] gelijk staat.' Bij de gezamenlijke legers werden als dood of gewond opgegeven: drie veldmaarschalken, negen generaals, 1566 officieren en 40.000 onderofficieren en soldaten. Terwijl deze aantallen

⁹ R. Ernest Dupuy, Trevor N. Ropes, *The encyclopedia of military history from 3500 B.C. to the present* (revised edition; New York enz. 1977) 829.

- 6** General Charles Marie Napoléon de Beaufort d'Hautpoul (1804-1890). Foto in een album getiteld *Colonisation française de l'Algérie et voyage de Napoléon III en 1865, 1857*. Foto's Félix Jacques Antoine Moulin (102-1879).

[Bibliothèque nationale de France, Parijs](#)

- 7** Marie Edmé Patrice Maurice graaf de Mac Mahon (1808-1893), opperbevelhebber van het Franse leger in Italië. Olieverf op doek, Emile Jean Horace Vernet, genaamd Horace Vernet (1789-1863).

[Musée national de Château de Versailles](#)

inderdaad al extreem hoog zijn, werd twee maanden later bekend dat nog eens 40.000 man in de hospitalen moesten worden opgenomen, van wie velen kwamen te overlijden. Dunant kenschetste 'Solferino' als een 'Europese ramp'.¹⁰

De eerste etappe van Dunants Italiaanse avontuur bracht hem in Parma, waar hij begin juni naartoe afreisde nadat hij in de Geneefse kranten had gelezen over de militaire successen van Napoléon III, wat de keizer mogelijk gunstig stemde.¹¹ In Parma vernam Dunant dat deze zich te Pontremoli bevond. Hierop maakte hij met een dilligence de oversteek over de Apennijnen om na een levensgevaarlijke tocht

¹⁰ J. Henry Dunant, vert. J.H.C. Basting, *Solferino. De stem der menscheid op het slagveld* (Den Haag 1863), 96-97.

¹¹ Gigon, *Henri Dunant*, 52-53, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 49.

Pontremoli te bereiken. Napoléon III bleek inderdaad in deze plaats te verblijven, maar Dunant kwam niet met hem in contact.

Hij raakte in gesprek met generaal Charles Marie Napoléon de Beaufort d'Hautpoul (1804-1890) en wijdde uit over zijn reis en de oorlog. Hij vroeg hoe het stond met de militaire operaties en waar de keizer zich bevond. Ook wilde hij weten of het klopte dat bij de gevechten om Montebello, Palestro en Magenta beide legers enorm hadden geleden. Uiteindelijk vertrok Dunant met een aanbevelingsbrief van generaal De Beaufort gericht aan de commandant van het Franse leger in Italië, Marie Edmé Patrice Maurice graaf de Mac Mahon (1808-1893).

Dunant maakte nogmaals de levensgevaarlijke reis in tegenstelde richting, die hem aanvankelijk weer in Parma bracht, met als bestemming Brescia. Inmiddels waren de wegen versperd en alle bruggen over de rivieren vernield, maar na een avontuurlijke rit bereikte hij tegen de morgen zijn bestemming.

In Brescia moest Dunant heel wat moeite doen om een koetsier te vinden die hem daarvandaan over de steeds minder goed begaanbare wegen naar Castiglione, richting het slagveld, wilde brengen.¹² Uiteindelijk bereikte hij op 24 juni, dus de dag waarop de veldslag plaatsvond, Castiglione, om daar tot en met de 27ste te blijven. Dunant, die arriveerde toen de strijd al gestreden was, schreef over deze plaats:

De toeschouwer, die zich op een der hoogten in de nabijheid van Castiglione geplaatst heeft, kan wel is waar, niet geheel juist het plan van de veldslag volgen, maar toch is het hem duidelijk dat de Oostenrijkers het centrum van het verbondene leger trachten door te breken, ten einde hierdoor de aanvallen tegen Solferino, dat door deszelfs bijzondere ligging het middelpunt van den slag uitmaakt, te vertragen of te verhinderen.

Over de dagen die hij daar daarna doorbracht, schreef hij: 'Welk een onbeschrijfelijk lijden en welk eene vreeselijke ellende zag ik hier op die voor mij onvergetelijke dagen van den 25, 26 en 27 Junij.'¹³

In de avond van de 27ste om zes uur verliet Dunant Castiglione en reed hij over Solferino, naar Cavriana, waar hij drie uur later arriveerde. Op het hoofdkwartier van Napoléon III aldaar vernam Dunant dat Mac Mahon te Borghetto legerde.

Na een adembenemende tocht over het nachtelijke slagveld bereikte hij deze plaats rond middernacht om in de ochtend van de 28ste al om zes uur te worden ontvangen door een verbaasde Mac Mahon.

Dunant deed zijn verhaal over de afschuwelijke toestanden waarvan hij getuige was geweest te Castiglione, klaagde over het letterlijk moordend gebrek aan hulpmiddelen en vestigde in het bijzonder de aandacht op het vreselijke lot van de gewonden. Dunant smeekte de Franse opperbevelhebber 'in naam van de menselijkheid, in naam van Christus, in naam van de beschaving, iets te doen' en bezwoer

¹² Gigon, *Henri Dunant*, 53-54, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 49-50.

¹³ Dunant, *Solferino*, 5, 12, 53.

8 Kolonel André Charles Victor Reille (1815-1887). Foto van Gustave Le Gray (1802-1884), 1887.

[Bibliothèque nationale de France, Parijs](#)

hem de eerste de beste gelegenheid aan te grijpen om keizer Napoléon III over deze menonterende toestanden te spreken, waarbij de tranen volgens Gigon over zijn gezicht rolden. Hierop beloofde Mac Mahon zijn medewerking te verlenen en raadde hij Dunant aan om onmiddellijk de keizer te Cavriana te bezoeken, waartoe hij een aanbevelingsbrief aan hem meegaf.

Reeds in de voormiddag van diezelfde dag werd Dunant te Cavriana ontvangen door kolonel André Charles Victor Reille (1815-1887). Hij slaagde er echter niet in om door te dringen tot de keizer. Dunant stak bij de aide-de-camp van Napoléon III een vergelijkbaar betoog af over de menonterende situatie te velde en overhandigde hem, zijn zakelijke belangen niet veronachtzamen, tegelijkertijd een exemplaar van zijn boek bestemd voor de keizer.

Maar het leek wel of er vloek rustte op Dunants zakelijke activiteiten want enkele dagen later bereikte hem het bericht dat de keizer de opdracht aan hem 'toch' niet kon aanvaarden, waarbij werd verzocht de publicatie van het boek vanwege de huidige politieke omstandigheden op te schorten aangezien dat ongewenste gevolgen zou kunnen hebben.

Dunant was reeds de dag daarvoor om drie uur 's middags teruggekeerd naar 'zijn' gewonden te Castiglione, die hij daar nog tot 30 juni zou verzorgen.

9 Napoléon III, keizer van Frankrijk tijdens de Slag bij Solferino, 1859. Olieverf op doek door Alphonse Yvon (1817-1893).

[Château de Compiègne](#)

Toen steeds meer gewonden vanuit Castiglione, dat eigenlijk als opvang- en doorvoerplaats fungeerde, naar Brescia werden overgebracht, ging ook Dunant die kant op. In tegenstelling tot Castiglione was er in Brescia een groot hospitaal, waarvandaan elke nacht per trein honderden lichtgewonden en herstellenden naar Milaan werden overgebracht.

Nadat Dunant van enkele hoge officieren de belofte kreeg dat de Oostenrijkse militairen voortaan goed verzorgd en behandeld zouden worden, waarover hij had geklaagd, besloot hij om zich van de gang van zaken in Milaan op de hoogte te gaan stellen. Op 3 juli vergezelde hij de gewonden in een nachttrein naar de domstad, waar hij zich ook om hen zou bekommeren.

Maar Dunant werd ziek. Hij werd hypernervuus, vermagerde erg, had zware walen onder zijn ogen en een gele gelaatskleur. Hij was totaal uitgeput en kon zelfs de komst van Geneefse vrijwilligers, waarvoor Valérie gravin de Gasparin (1813-1894) in Genève tekende, niet afwachten. Dunant benaderde haar omdat zij er tijdens de Krimoorlog (1853-1856) bijzonder goed in slaagde onder de patriciërs geld in te zamelen. De lange brief die hij haar schreef is een dramatisch geschrift waarin Dunant voor het eerst de verschrikkingen van zijn belevenissen te Solferino beschreef en een aangrijpend beeld geeft van de ontredde waaraan hij ten prooi viel.

Kort na de ondertekening van de Vrede van Villafranca (10 juli 1859) keerde hij op 12 juli totaal overstuur terug in Genève waar hij overal met grote bewondering werd onthaald. Na enkele dagen van zijn roem te hebben genoten was Dunant nog compleet overspannen.¹⁴

Schrijven als therapie

Nadat Dunant zich op aanraden van zijn familie in de bergen had teruggetrokken, voelde hij zich weldra fit genoeg om zijn zaken weer op te pakken, waarvoor hij in het najaar van 1859 naar Parijs vertrok.

Ondanks zijn drukke leven slaagde Dunant er niet in geestelijk tot rust te komen. Nog altijd was hij de gevangene van Solferino. Het lukte hem niet de schrikbeelden van het slagveld kwijt te raken, die hem, volgens Vandekerckhove, 's nachts uit zijn slaap hielden, hem overdag voortdurend bezighielden en hem 's avonds in de Parijse salons dwongen te pleiten tegen de barbaarse toestanden die hij op een hartverscheurende manier beschreef.

Aan het einde van de lente van 1860 keerde Dunant terug naar Genève, waar hij geestelijke rust hoopte te vinden. Nog steeds hield Solferino hem in zijn greep, waar hij probeerde van los te komen. Hij had een uitlaatklep nodig voor de hypernervositeit die hem bleef kwellen en waarvan ook zijn huisgenoten het slachtoffer begonnen te worden. Bij de minste weerstand begon hij te beven en barstte hij in woede uit. Ook het ridderkruis van de Italiaanse Orde van de Heilige Maurits en de Heilige Lazarus, dat koning Victor Emanuel II hem in januari 1860 verleende uit erkentelijkheid voor zijn toewijding aan de gewonden, hielp niet om zijn zware zielscrisis ook maar enigszins te verminderen.

Dunant huurde in de bovenstad een paar kamers in de Rue du Puits-Saint-Pierre, waar hij zich afzonderde. Niemand in zijn omgeving wist wat hij daar deed. Hij was het moe de last van zijn herinneringen te dragen en trof voorbereidingen om zijn ervaringen in Italië op schrift te stellen. Zijn werk vorderde zeer onregelmatig. Soms gingen er dagen voorbij zonder dat hij een letter op papier kreeg en op andere dagen schreef hij aan een stuk door, soms tot twintig en meer bladzijdes. Hij beleefde het leed dat hij beschreef en bevrijdde tegelijkertijd in stilte zijn gemoed van de vreselijke herinneringen.¹⁵ In zijn memoires schreef hij over deze periode:

Terwijl ik in stilte 'Un Souvenir de Solférino' schreef werd ik als het ware boven mijzelf uitgetild, beheerst door een hogere macht en geïnspireerd door Gods adem! Doorheen de aanhoudende emotie waarvan mijn ziel vervuld was, had ik een vaag doch diep gevoel, dat mijn werk het instrument van Zijn wil was, dat tot het verwezenlijken van een heilig werk zou leiden. Een werk dat zich in de toekomst ten bate van het mensdom zou ontwikkelen. Ik werd als het ware voortgestuwd door een boven-

¹⁴ Gigon, *De avonturier der barmhartigheid*, 80-98, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 57-66

¹⁵ Gigon, *De avonturier der barmhartigheid*, 98-103, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 76-79.

- 10 Het pand in de Rue du Puits-Saint-Pierre te Genève waar Dunant *Un souvenir de Solferino* schreef.

[Wikipedia](#)

- 11 Dunant schrijvend aan zijn boek zoals voorgesteld in het kinderboek: D. Werner, dessins H. Witzig, *Histoire de la Croix-Rouge. Lectures pour les jeunes* (Genève, Parijs 1938).

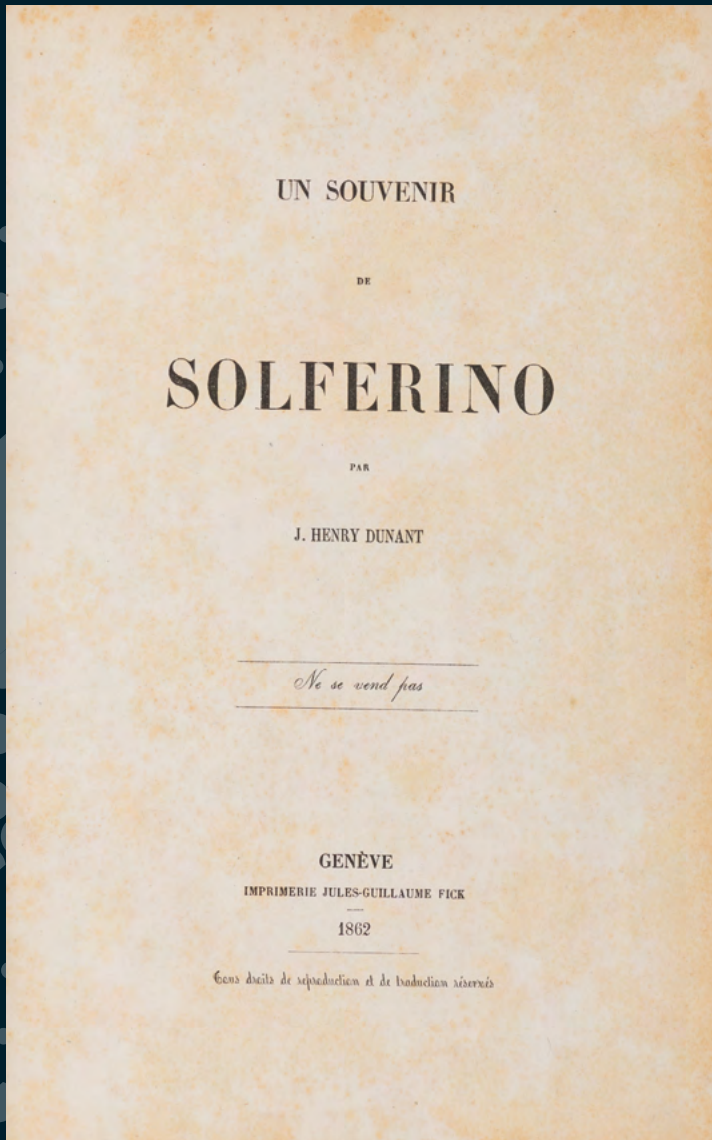
[Inv.nr. RK1603](#)

- 12 Omslag van het originele manuscript van *Un souvenir de Solferino* van Henry Dunant.

[Comité international de la Croix-Rouge, Genève](#)

- 13** Titelpagina van de eerste versie van de eerste druk met de titelpagina waarop 'Ne se vend pas' (niet in de handel) is vermeld, waarvan er circa 600 door Dunant persoonlijk in omloop werden gebracht. Dit boek is in 2024 door Korpora verworven.

[Inv.nr. KE002457](#)

natuurlijke kracht die me dwong dit boek te schrijven, en mijn herinneringen – die verre van aangenaam waren – neer te schrijven. Het was allerminst ijdelheid of uit eigenliefde dat ik mijn best deed om de pijnlijke gebeurtenissen waarvan ik getuige was geweest op aangrijpende manier aan het publiek voor te houden. Als man van actie, gaf ik er mij rekenschap van dat de mensheid moest geschokt worden om de vergeten Evangelische gevoelens van het christendom, goedheid en medelijden ten opzichte van hen die lijden, nieuw leven in te blazen. Ik liet ook niet na mij tot de vrouwen te wenden, want zij zijn het die de mensheid beter kunnen maken.

De energie kwam wel degelijk van boven, want in feite dacht ik niet aan mijzelf. Deze ‘Souvenir’ móest geschreven worden; ik kan niet anders zeggen. De diepe en pijnlijke emotie die ik in Solferino had ondergaan moest vastgelegd worden in een kort en nauwkeurig verslag over wat ik met eigen ogen gezien had. Opdat de humanitaire idee die me met geestdrift vervulde, vruchten zou dragen en zich door zijn eigen kracht zou ontwikkelen, moest ze absoluut ook op anderen overgebracht worden.

Het is een triest en melancholisch verhaal, spontaan en zonder pretentie geschreven, zeer onvolledig en met als enige verdienste zijn echtheid, geanimeerd door een van God komende kracht. Want dit staat vast: de inspiratie kwam van Hem, de onvolmaaktheden in het boek zijn mijn aandeel.¹⁶

Over waar Dunant volgens eigen zeggen zijn inspiratie en kracht vandaan haalde valt, zeker gelet op zijn religieuze achtergrond, waarvan voorgaand citaat duidelijk getuigt, en de door zijn (schoon)familie en hem bedreven liefdadigheid die daaruit voortkwam, niet te twisten, maar als spontaan en zonder pretentie geschreven, kan zijn werk niet worden bestempeld.

Zijn boodschap was gericht tot iedereen en daarom probeerde hij het grote publiek te bereiken. Dit maakte dat Dunant grondig te werk ging. Hij begon met het lezen van verhandelingen over strategie en documenten met betrekking tot de Italiaanse veldtocht. Hij schreef brieven en stelde vragenlijsten op die hij stuurde aan militairen en militair geneeskundigen, verzamelde zijn persoonlijke herinneringen en toetste ze aan deze. Zijn streven naar objectiviteit maakte ook dat hij in contact trad met de Zwitserse chirurg dr. Louis Paul Amédée Appia (1818-1898), die in 1859 zijn kennis en een zelf uitgevonden brancard nuttig probeerde te maken op de slagvelden van Lombardije.

Toen de tekst, nadat hij deze in de zomer van 1862 had gepolijst, nagenoeg gereed was, begaf hij zich naar Lausanne voor een bezoek aan de Zwitserse kolonel Ferdinand Le Comte om hem bijzonderheden te vragen over de sterkte van de Oostenrijkse troepen en de hoeveelheid geschut. De kolonel lichtte hem ook in over de kleur van de vlaggen die de ambulances beschermden. Zwart zei hij, en Dunant schreef ‘zwart’. Maar de kolonel was abuis, het betrof verschillende kleuren, een fout die in een latere uitgave werd weggewerkt.¹⁷

¹⁶ Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 79, 81.

¹⁷ Gigon, *De avonturier der barmhartigheid*, 102-104, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 79-82, Dunant, *Solferino*, 31-32.

Dunant liet zijn boek vervolgens in 1862 voor eigen rekening in een oplage van 1600 exemplaren drukken door zijn huisdrukker Fick te Genève, waarna het in oktober van dat jaar gereedkwam.¹⁸ Toen het boek al in productie was kwam Dunant op het idee dat een kaart de beschrijving van de veldslag zou verduidelijken, die op zijn verzoek werd getekend door kapitein B. Müller van de genie. (zie afbeelding 4) Kostte het drukken van het boek 2482,50 Zwitserse francs, voor de kaart bracht Fick hem nog eens 450 francs (voor 1725 stuks) in rekening.¹⁹

Un souvenir de Solferino

Als je het boek *Un souvenir de Solferino* begint te lezen lijkt het in eerste instantie te gaan om een van de vele beschrijvingen van veldslagen uit de negentiende eeuw, veelal van de hand van officieren. Al snel blijkt dat de schrijver zijn boek echter op briljante wijze opbouwde. De titel ervan is natuurlijk ook niet ondubbelzinnig en wil eigenlijk zeggen 'Groeten uit de hel'. Nadat Dunant de tragiek maximaal heeft opgevoerd komt hij pas op pagina 107 – het boek telt in Nederlandse vertaling 133 pagina's – ter zake, dat wil zeggen: dan ontvouwt hij zijn ideeën over de verbetering van de gewondenverzorging voor militairen in oorlogstijd.

Dat Dunant, zoals uit het eerste deel van zijn boek, over de veldslag, zou blijken, allesbehalve een fervent tegenstander van oorlog was, valt alleen al als dit in zijn geheel wordt beschouwd moeilijk te geloven.²⁰ Daarnaast schrijft hij al op pagina 5, na kort en zakelijk de aanloop naar de slag te hebben beschreven: 'De herinnering aan deze treffende gebeurtenis [treffend in de zin dat je erdoor wordt geraakt] is zeker bij niemand uitgewischt, vooral ook omdat de gevolgen, die deze dag gehad heeft, nog in vele staten van Europa wordt gevoeld.' Direct daarna begint hij al langzaam de ellende voor te schotelen, waarbij hij, net als bij de keuze voor de titel van zijn boek, bewust af en toe de lezer op het verkeerde been zet met beschrijvingen als: 'Onder de overige korpsen, die aan het gevecht deelnamen, biedt ons de fransche garde een prachtig schouwspel. Het is een heldere zonnige dag, en het schitterende licht eener Italiaansche zon weerkaatst in de blinkende wapens, helmen, harnassen der dragonders, der guides, der lanciers en der kurassiers.'²¹

Dat Dunant, zoals uit het eerste deel van zijn boek, over de veldslag, zou blijken, allesbehalve een fervent tegenstander van oorlog was, valt alleen al als dit in zijn geheel wordt beschouwd moeilijk te geloven.

¹⁸ Dunant, *Solferino*, 125, G.M. Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis (1867-1967)* (Den Haag, Nijkerk 1967) 24.

¹⁹ Gigon, *De avonturier der barmhartigheid*, 104, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 81, 89.

²⁰ Leo van Bergen, *De zwaargewonden eerst? Het Nederlandsche Rode Kruis en het vraagstuk van oorlog en vrede 1867-1945* (Rotterdam 1994), 42.

²¹ Dunant, *Solferino*, 6-7.

Direct daarna beschrijft hij de omstandigheden voorafgaand en tijdens de slag die na afloop een negatieve invloed op de slachtoffers hadden, te weten een ‘verschroeiende hitte’, terwijl de troepen van beide partijen bij aanvang van de strijd ‘door honger en dorst gekweld’ werden. Daardoor was dan ook ‘op het einde van dezen vreeselijken veldslag, de uitputting van de strijders en vooral van de ongelukkig gekwetsten onbeschrijflijk’. Dunant had zijn eerste punt gemaakt.²²

Dan vangt hij aan met het beschrijven van de strijd, die hij dus niet met eigen ogen zag. ‘Ginds heeft een ijselijke en vreeselijke strijd van man tegen man plaats. Oostenrijkers en verbondenen werpen elkander onder den voet, dooden hunne tegenpartij; met den voet op bloedende lijken staande verbrijzelen zij hunnen vijanden den schedel met kolfslagen of doorboren elkander met sabel- of bajonetsteken. Men geeft geen kwartier; het is eene slagting, een gevecht als van wilde naar bloed dorstende dieren. De gekwetsten zelven vechten; en hij, die geene wapens meer heeft, grijpt zijnen tegenstander bij de keel om hem te verworpen.’²³

Deze beschrijving, waaruit niet bepaalt een fervent voorstander van oorlog naar voren komt, volgt kort op de hiervoor aangehaalde zin over de Franse garde enzo voort.

In de volgende alinea’s doet Dunant er nog een schepje bovenop. Maar hiermee was, hoe vreselijk de oorlogspraktijk ook was, echter niets nieuws onder de zon en spreekt vooral ook de humanitarist, de pacifist in wording, in Dunant. Elders in het boek is dit ook het geval.

Na deze gruwelijke beschrijvingen van de oorlogspraktijk in die tijd worden door Dunant de lotgevallen van verschillende personen met naam en toenaam behandeld. Zijn gedachte hierachter was, zo blijkt verderop in zijn boek, dat hij degenen die gewond raakten later weer ten tonele kon voeren toen hij ze na de strijd bij de gewonden aantrof om hun verhalen te horen. Dit betreft ook enkele ijzingwekkende beschrijvingen, waarbij hij soms een statement maakt. Bijvoorbeeld als hij het volgende voorval beschrijft:

De luitenant de Guiseul, die het vaandel van zijn linie-regiment draagt, wordt met zijn bataillon door eene tienmaal sterker magt omsingeld. Door een geweerkogel ter aarde geworpen, drukt hij zijnen schat tegen de borst; een sergeant neemt het vaandel op, maar een kanonkogel neemt zijn hoofd weg; een kapitein grijpt nu den stok, maar ook zijn bloed verwt [sic] de vlag, die vaneen scheurt; allen die haar opnemen, onderofficieren en soldaten beschermen, ten koste van hun leven, dit dierbaar veldteken, dat eindelijk, geheel gescheurd, nog gered wordt door een sergeant-majoor van het regiment van den kolonel Abattucci.²⁴

²² Idem, 5-6.

²³ Id., 8-9.

²⁴ Id., 16-17.

Het is duidelijk dat Dunant, vooral als hij niet geheel ondubbelzinnig schrijft dat de luitenant het vaandel als een schat tegen zijn borst drukte, hier de aandacht wilde vestigen op de traditie om het vaandel tot het uiterste te verdedigen, dat toen dit werd gered geheel aan flarden was gescheurd.

Nadat Dunant hierna weer een deel van het verloop van de veldslag beschrijft, behandelt hij wederom het nodige geweld, waarbij nog duidelijker de humanitarist in hem naar boven komt. Nu roert hij tevens het dierenleed aan en stelt hij dat de paarden menselijker zijn dan hun berijders, om daarna als volgt impliciet de waanzin van oorlog te benoemen: ‘Wat ziet men niet eene menigte strijders die zich niet laten terughouden door eene eerste wond, maar voorwaarts snellen tot dat een andere kogel hen neerdervelt; terwijl elders geheele bataillons, aan een moorddadig vuur blootgesteld, werkeloos en onbewegelijk wachten op het bevel om voorwaarts te rukken, en zoo brandende van ongeduld toch gedwongen zijn, om rustige toeschouwers te blijven van een gevecht dat ook hen niet spaart.’²⁵

Tot slot beschrijft Dunant hoe de slag als gevolg van slecht weer tegen de namiddag werd gestaakt, waardoor ‘de arme door honger en vermoeienis afgematte strijders doornat worden, ter afwisseling van de hevige stofwolken, die hunne oogen met stof had gevuld’.²⁶ Napoléon III betrok vervolgens te Cavriana het huis waarin de Oostenrijkse keizer zich die dag ophield om daar vandaan een bericht aan de keizerin te sturen waarin hij zijn overwinning aankondigde.²⁷

En dan komen de gewonden aan bod, waar het Dunant allemaal om te doen was. Hier raakt hij niet over uitgesproken en wijdt hij 24 pagina’s aan alvorens zijn eigen rol te beschrijven als gewondenverzorger te Castiglione.

De Oostenrijkers voerden op hun terugtocht de gewonden met zich mee voor wie op wagens plaats was, maar moesten er velen achterlaten, ‘die daar verlaten bleven liggen op een grond met hun bloed gedrenkt’, aldus Dunant. En dit gold ook voor de tegenpartij. Een groot probleem hierbij was het gebrek aan water. ‘De stilte van den nacht wordt afgebroken door gezucht, gesteun en een jammerend roepen om hulp. Wie is in staat om het ijselijk lijden te schetsen, waarover deze vreeselijke nacht zijn sluijer spreidt.’ Dunant vervolgt: ‘De morgenzon van den 25sten Junij beschijnt een schouwtoneel, te vreeselijk, dat men, zonder ooggetuige geweest te zijn, er zich geen goed denkbeeld van zoude kunnen vormen. Het slagveld is bezaaid met lijken van menschen en paarden; langs de wegen, in de grachten, langs de heuvels, in de boschjes, in de weiden, overal liggen dooden, en in de omstreken van Solferino liggen ze bij hoopen.’²⁸

Overlevenden, maar vaak zwaargewond, waren onder meer te vinden in de kerken en hospitalen in Dunants verblijfplaats Castiglione. Hier lagen ‘Franschen en

²⁵ Id., 18-23.

²⁶ Id., 26.

²⁷ Id., 29.

²⁸ Id., 30-35.

Arabieren, Duitschers en Slavoniërs, allen door elkander.’ En ze lagen zo dicht op elkaar dat ze zich niet konden bewegen, noch hun plaats konden verlaten. “Och, mijnheer!” zeiden sommigen dier ongelukkigen tot mij, “wat lijd ik hier een pijn en ellende, en toch hebben wij zoo dapper te Solferino gevochten”’

Dunant deinsde er, volgens eigen zeggen, niet voor terug om soldaten met de meest gruwelijke verwondingen, die hij tot in detail beschrijft, te verzorgen. ‘Daar ligt een soldaat wiens onderkaak verbrijzeld is, zijne tong hangt ver uit den mond; hij rigt zich op toen ik hem nader; ik laat eenig water op zijne verdroogde tong en lippen druppen, en toen een hand vol pluksel nemende, maak ik er een soort van spons van, doop ze in den emmer dien men mij na draagt, en druk met behulp dezer spons water in de misvormde opening die zijnen mond vervangt.’ En zo geeft hij nog een paar voorbeelden.

Hij probeerde zoveel mogelijk hulp te bieden waar de nood het hoogst leek te zijn. Daarbij viel zijn keuze op de Chiesa (kerk) Maggiore. Hier waren 500 soldaten in ondergebracht en er lagen nog meer dan 100 man buiten op stro, onder linnen zeilen die boven hun hoofd waren gespannen. De situatie op deze locatie was zo hopeloos en uitzichtloos dat Dunant ook de organisatie ter hand nam. Dit terwijl officieren van het detachement dat te Castiglione in bezetting lag, die hun diensten aanboden, zich na de eerste aanblik terugtrokken.²⁹

Maar op 27 juni was het voor Dunant ook onmogelijk om nog langer te Castiglione te blijven. Hij voelde dat hij de ellende een tijdje achter zich moest laten. Hij was doodmoe, kon helemaal niet meer slapen en had daarom rust en afleiding nodig. Zoals beschreven bracht dit hem in Cavriana, waar hij na in Borghetto de Franse opperbevelhebber Mac Mahon te hebben gesproken, zonder succes trachtte Napoléon III te bewerken om zijn zakelijke problemen op te lossen. Reeds de volgende dag keerde hij terug naar de Chiesa Maggiore te Castiglione om de gewonden daar nog tot 30 juni te verzorgen.

Dunants kruistocht

Dunant besluit zijn boek met een pleidooi voor de oprichting van ‘vrijwillige hulpmatenschappen, die zich ten doel stellen, om in tijden van oorlog, de gekwetsten te helpen of te doen verzorgen.’ Hij verwijst hierbij naar voorbeelden teruggaand tot de zestiende eeuw. Met name staat hij stil bij Florence Nightingale (1820-1910) als een recent en groot voorbeeld. Maar Dunant stelt ook vast dat de vele pogingen tot georganiseerde hulpverlening vruchteloos bleven omdat die mensen alleen stonden, omdat zij niet door anderen werden geholpen, omdat zij een leidend en besturend beginsel misten.³⁰

²⁹ Id., 57-59.

³⁰ Id., 107-114.

Er is in dit verband terecht op gewezen dat Dunant kon profiteren van het juiste klimaat, zeker na de Krimoorlog, de eerste oorlog die op grote schaal werd vastgelegd door middel van verslagen en foto's, waardoor het thuisfront voor het eerst in de geschiedenis via de kranten op de hoogte bleef van de dagelijkse realiteit van de oorlog. Datgene wat Dunant voor ogen stond, appelleerde daardoor inderdaad zowel aan de humanitaire gevoelens van vele burgers, als aan het militair en politiek belang van leger en staat. Maar door te stellen dat niet zozeer Dunants liefdadigheid, als wel het inzicht van de belligerente staten dat het Rode Kruis zeer van pas kon komen, leidde tot de oprichting van het Internationaal Comité van Genève in 1863 en de Eerste Conventie van Genève in 1864, wordt er geen rekening mee gehouden dat zonder het initiatief en de tomeloze inzet van Dunant in eerste instantie niets was gebeurd.³¹ Dit bleek ook duidelijk op de tweede conferentie waar de Eerste Conventie tot stand kwam. Hier legde de Pruisische gedelegeerde dr. F. Löffler, een van de ondertekenaars van genoemde conventie, een belangrijke, zeer positieve verklaring af, waarmee hij alle vertegenwoordigers van de Duitstalige landen volledig overtuigde. In zijn betoog wees hij erop dat het eigenlijk allemaal niet zo nieuw was, maar waarom kwam het dan eerder niet van de grond?!³²

Dat Dunant zich, in tegenstelling tot zo'n dertig jaar later, bij het schrijven van zijn boek daarnaast bij de oorlog zelf zou hebben neergelegd, blijkt niet overduidelijk uit *Un souvenir de Solferino*. Hij schreef dat de ervaring leert dat mensen blijven oorlog voeren, wat voor hem een reden was om dan maar te proberen zoveel mogelijk voor de slachtoffers te kunnen betekenen. Hij gebruikte de term niet, maar het komt er bovendien op neer dat hij het als een recht beschouwde dat de militair die zijn vaderland verdedigt, en er zijn bloed voor vergiet, er ook op mag vertrouwen dat het vaderland op zijn beurt de meest mogelijke zorg voor hem draagt.³³ Voorts komt zoals gezegd in verschillende passages naar voren dat hij van humanitarist onderweg was om pacifist te worden.³⁴

In Dunants poging om nu spijkers met koppen te slaan gaf hij een interessante draai aan de redenering van de Savoyaardse politicus, schrijver en filosoof Joseph graaf de Maistre (1753-1821) dat oorlog 'eene goddelijke instelling is' door te stellen dat als dit een feit is, ieder land het gevaar loopt om vroeg of laat, direct of indirect, verwickeld te raken in oorlog en deze te ondervinden.

Als maatschappijen zoals door Dunant voorgesteld er zouden komen, dan moesten deze een permanent karakter hebben, maar zolang er vrede was in zekere zin non-actief moeten blijven om tegelijkertijd geheel gereed te zijn om te handelen zodra er oorlog uitbrak. Zij moesten zich inzetten om in ieder land de bescherming van de regering te verkrijgen, en in tijd van oorlog aan de oorlogspartijen een vrijge-

31 Van Bergen, *De zwaargewonden eerst?*, 38.

32 Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 45.

33 Dunant, *Solferino*, 109-110.

34 Van Bergen, *Zwaargewonden eerst?*, 38-39, Dunant, *Solferino*, 107-109.

14 Generaal Guillaume Henri Dufour (1787-1875), opperbevelhebber van het Zwitserse leger en nestor van de Europese militaire bevelhebbers. Handgekleurde steendruk van Carl Friedrich Irminger (1813-1863), 1862-1863? De armband die Dufour draagt heeft niets te maken met het Rode Kruis, het Zwitserse leger droeg dergelijke armbanden met de kleuren van de Zwitserse vlag.

[Wikipedia](#)

leide en alle verdere hulp vragen die zij voor het bereiken van hun doel nodig mochten hebben. Van deze algemene maatschappijen moest in ieder land een afdeling worden opgericht, om te worden bestierd door een hoofdcomité samengesteld uit de meest geachte en invloedrijke mannen van dat land. In tijd van oorlog zou zo'n hoofdbestuur een beroep op de burgers in het land moeten doen, zodat zij zich konden aanmelden om de legerartsen en andere autoriteiten tijdens een veldslag bij te staan in het verzorgen van de gewonden enzovoorts, om vervolgens in de hospitalen de gewonden en zieken verder te helpen door op hen te passen en zorg te dragen voor hun verzorging totdat ze waren hersteld. Dunant geloofde dat de zin en geschiktheid voor dergelijke hulpverlening algemener was dan werd gedacht. Maar het moest wel georganiseerd worden.

Volgens Dunant waren er zoveel hulpverleners nodig dat zijn oproep gold voor ieder land en was zijn bede gericht tot elk mens, tot iedere stand of rang in de maatschappij; van de machthebbers op aarde tot de eenvoudige arbeider, omdat allen bij machte waren, ieder in zijn kring, ieder naar zijn kracht en vermogen, tot dit werk iets bij te dragen.

Maar om de organisatie van de grond te krijgen richtte Dunant zich tot de groten der aarde.³⁵ Een eerste groot en belangrijk medestander vond hij in generaal Dufour,

³⁵ Dunant, *Solferino*, 108-120, Gigon, *De avonturier der barmhartigheid*, 104, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 82.

15 Vermoedelijk een van de vier exemplaren die Dunant opstuurde naar leden van het Nederlands Koninklijk Huis. Foto auteur.

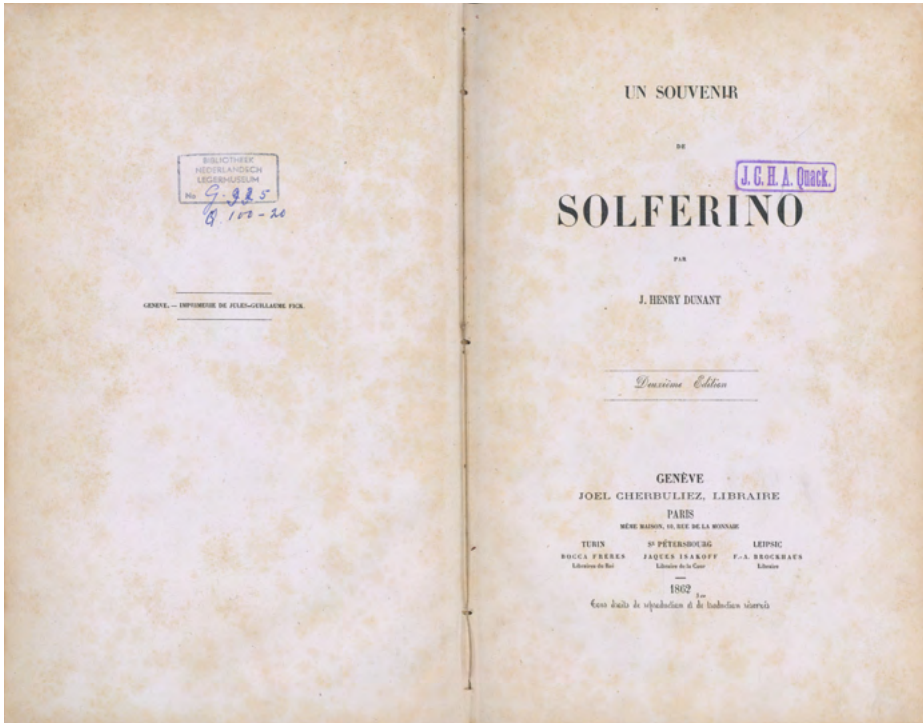
[Nationaal Militair Museum \(NMM\), Soesterberg](#)

de nestor van de Europese bevelhebbers, aan wie hij het boek voor verschijning toestuurde, die als volgt reageerde:

Mogten uwe lezers, uit de treffende schilderij, door u in dit boek met zulke breede trekken geschetst, eens leeren, tot welk een prijs die oorlogsroem op het slagveld wordt gekocht, welke martelingen en tranen daarvan het gevolg zijn. Men ziet gewoonlijk slechts op de schitterende zijde van den oorlog, en sluit de oogen voor zijne droevige gevolgen. Het is zeer goed, om de algemeene aandacht op dit zoo echt menschelijke vraagstuk eens te vestigen, en daartoe schijnt mij uw werk bij uitnemendheid geschikt. Een naauwkeurig en breedvoerig onderzoek daarvan kan, onder medewerking der menschenvrienden van alle landen, dit menschievend voorstel tot eene gewenschte oplossing brengen.

Begin november 1862 begon Dunant, eveneens voor eigen rekening, met het uitdelen en toesturen van zijn boek. Hij had toen al maanden een lijst met namen klaar van degenen die dit zouden ontvangen, onder wie Napoléon III en Florence Nightingale.

Dunants boek deed goed zijn werk. Het werd overwegend met grote belangstelling en warme sympathie in Europa ontvangen, niet het minst in zijn eigen stad. Binnen enkele weken ontving Dunant alleen al van onder anderen dertien Europese

16 De tweede versie van de eerste druk, voorzien van een andere, commerciële titelpagina. Onderaan de titelpagina staat waar het boek allemaal te koop was. Op het blad tegenover de titelpagina staat aan de versozijde dat het boek is gedrukt door Fick. Van deze versie bestaan circa 1000 exemplaren.

NMM

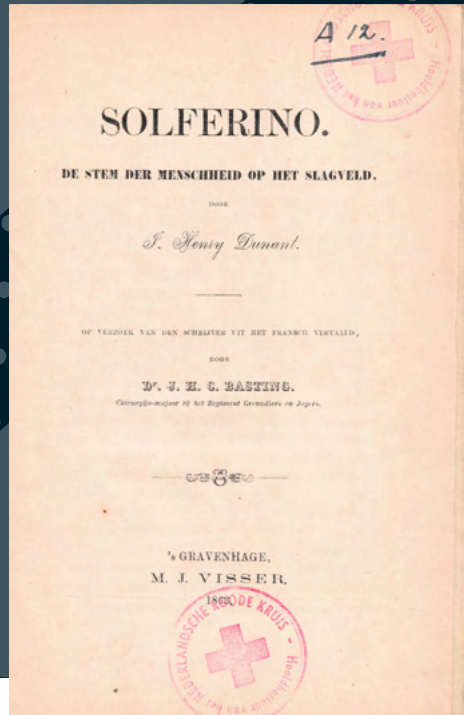
vorsten een dankbetuiging en een blijk van oprechte interesse. Het besef was er dat de verpleging van de gewonde militair gezamenlijk ter hand genomen moest worden.

Ook de internationale pers besteedde op grote schaal aandacht aan het boek. De (Engelse) *Times* berichtte hier met groot enthousiasme over en ook grote Franse, Duitse en Russische kranten waren lovend. Dit gold met name voor de Franse kranten het *Journal des Débats* en *Le Siècle*, alsmede het Franse militaire tijdschrift *Le Spectateur Militaire*. Laatstgenoemd periodiek besteedde vanaf dat moment bovendien geregeld aandacht aan het onderwerp. Ook een Duits en een Spaans militair tijdschrift onthaalden het boek uitermate gunstig. Onder andere het *Frankfurter Journal*, *L'Europe*, en de *Augsburger allgemeine Zeitung* waren niet alleen zeer positief over het boek maar tevens zeer ingenomen met het door Dunant voorgestelde plan. Voorts nam Charles Dickens grote delen van het boek over in zijn

- 17 Officier van Gezondheid 1ste klasse, kapitein dr. Johan Hendrik Christiaan Basting (1827-1870) bij het Regiment Grenadiers en Jagers. Anonieme foto, circa 1860.

[RKD Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag](#)

- 18 Titelpagina van Bastings Nederlandse vertaling van *Un souvenir de Solferino*.

[Inv.nr. R1078](#)

maandblad *All the year round* en juichten vijf Zwitserse protestantse bladen evenals enkele joodse dagbladen het werk uitbundig toe.³⁶

In Nederland besteedde de pers, dat wil zeggen het *Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage*, voor het eerst aandacht aan het boek op 19 februari 1863 naar aanleiding van de 'pracht-exemplaren' van vermoedelijk de eerste druk die Dunant stuurde naar leden van het Koninklijk Huis in de personen van koning Willem III, de Koningin, de Koningin-Moeder en de Oranjeprinsen Frederik en Hendrik.³⁷

In de Koninklijke Verzamelingen is geen exemplaar van de eerste druk aanwezig, maar in de bibliotheek van het Nationaal Militair Museum (NMM) te Soesterberg bevindt zich een exemplaar van de eerste druk dat deel uitmaakt van een grote collectie boeken over militaire onderwerpen afkomstig van het Koninklijk Huisarchief. Hoewel gebonden in half leer en geen prachtexemplaar in de ware betekenis van het woord, is dit hoogstwaarschijnlijk een van de door Dunant toegestuurde exemplaren.³⁸

In een reactie die de auteur van de Koninklijke Familie kreeg gaven zij niet alleen een zeer positief en vererend oordeel over het boek, maar spraken zij ook hun ingegenomenheid uit over zijn plan.³⁹

Met name de positieve ontvangst door de pers zal er in belangrijke mate toe hebben bijgedragen dat het boek ook commercieel een groot succes werd. Nadat Dunant ongeveer 600 exemplaren had weggegeven werden de circa 1000 overige exemplaren voorzien van een nieuw titelblad omdat op de oorspronkelijke 'Ne se vend pas' (niet in de handel) stond. Op de nieuwe titelpagina werd vermeld dat het een tweede druk betrof en dat het boek te koop was bij boekverkopers in Genève, Parijs, Turijn, St. Petersburg en Leipzig.

In februari 1863 verscheen een nieuwe uitgave in een oplage van 3000 exemplaren. De tekst onderging hierbij enkele wijzigingen en aanvullingen. Aan het einde van het boek volgde een aanhangsel met aantekeningen en een fragment van de brief die hij ontving van Florence Nightingale.

Datzelfde jaar werden achtereenvolgens in Leipzig een Duitse, in Den Haag een Nederlandse en in Turijn een Italiaanse vertaling uitgebracht. Een aangekondigde Engelse vertaling liet uiteindelijk vijftig jaar op zich wachten. Van de Franse uitgaven bleven heruitgaven en herdrukken volgen en daarnaast zou het boek nog in vele andere talen vertaald worden.⁴⁰

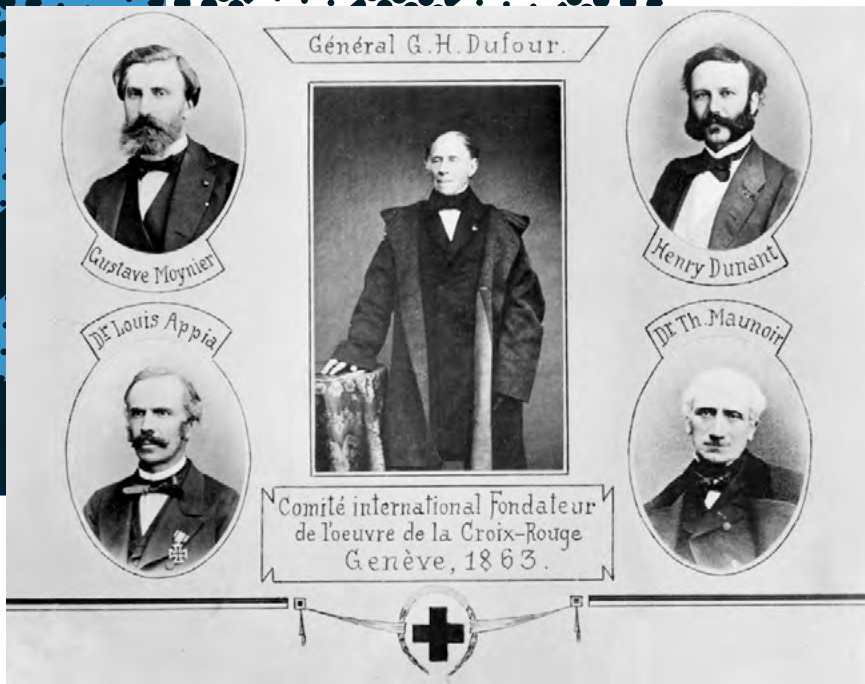
³⁶ Dunant, *Solferino*, 125-130, Gion, *De avonturier der barmhartigheid*, 104-107, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 84-89, Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 24.

³⁷ *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* (19 februari 1863) 2.

³⁸ Email aan auteur van Francisca Ambachtsheer-Vullers, Bibliothecaris & Documentalist Koninklijk Huisarchief, Den Haag, 2 oktober 2024. Het exemplaar bij het NMM heeft plaatscode KHA 628. Met dank aan Dora Beijersbergen, registrar-dokumentalist NMM.

³⁹ Dunant, *Solferino*, 128-129, *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* (21 mei 1863) 4.

⁴⁰ Dunant, *Solferino*, 125, *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* (19 februari 1863) 1, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 89-90, 375-382.

19 De 'Commissie van vijf', een enkele jaren later samengesteld collage.

[Comité international de la Croix-Rouge, Genève](#)

Maar er waren ook genuanceerde en kritische reacties. Velen, die weliswaar sympathie hadden voor Dunants ideeën, dachten dat alleen in tijd van oorlog door humanitaire en patriottische gevoelens dergelijke hulporganisaties konden ontstaan. De door Dunant zo bewonderde Florence Nightingale was bang dat het idee om hulpmaatschappijen op te richten tot gevolg zou hebben dat de nationale regeringen zich ontheven zouden gaan voelen van hun plicht te zorgen voor een deugdelijke militair geneeskundige dienst.⁴¹ Dit argument sneed natuurlijk hout, maar Dunant was zich daar uiteraard ook van bewust. Zoals we hiervoor zagen sprak hij de nationale regeringen in *Un souvenir de Solferino* streng toe en zag hij juist vanwege het verzuimen van hun plicht geen andere optie.

Kort na het verschijnen van de Nederlandse vertaling van Dunants werk in 1863 besteedde het *Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage* uitgebreider aandacht aan het boek.⁴² De vertaling was op verzoek van de auteur gemaakt door chirurgijn-

⁴¹ Van Bergen, *De zwaargewonden eerst?*, 40-41. Zie ook: Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 87.

⁴² *Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage* (21 mei 1863) 4.

majoor (bij het Regiment Grenadiers en Jagers) dr. Johan Hendrik Christiaan Basting (1817-1870). Hij kreeg het boek vanuit Genève toegestuurd, waarna hij schriftelijk met Dunant in contact kwam, die hem vroeg of hij een vertaling daarvan in het Nederlands wilde bezorgen.⁴³ Basting voltooide deze in april 1863 en gaf hier de titel *Solferino. De stem der menscheijkheid op het slagveld* aan mee.⁴⁴ De uitgave werd verzorgd door de bekende Haagse firma M.J. Visser.

Al die aandacht was natuurlijk prachtig, maar het was wel de bedoeling dat er ook iets met de ideeën van Dunant werd gedaan. Het initiatief daarvoor bleef in Zwitserland en vooral in Genève en uiteindelijk ging hij samenwerken met het Geneefse Genootschap tot nut van het algemeen (La Société Genevoise d'utilité publique). De voorzitter daarvan, de rechtsgeleerde Gustave Moynier (1826-1910), was ontroerd door de lectuur van het boek en de conclusies en aanbevelingen maakten diepe indruk op hem.

In de op 9 februari 1863 gehouden vergadering van het genootschap werd een comité van vijf personen gevormd om de ideeën van Dunant te bestuderen en hierover verslag uit te brengen. Dit verslag was bestemd voor het Internationaal congres van weldadigheid te Berlijn, dat, door zijn invloed in Europa, de vorming van verenigingen tot hulp aan gewonden wellicht zou kunnen bevorderen. De 'Commissie van vijf' bestond uit generaal Dufour, Gustave Moynier, Dr. Appia, en dr. Théodore Maunoir (1806-1869), met Dunant als secretaris, en kwam op 17 februari voor het eerst bijeen.

Het congres in Berlijn kon om verschillende redenen echter niet doorgaan, waarop het Internationaal Comité van Genève in zijn derde bijeenkomst, op 25 augustus 1863, besloot tot een internationale conferentie te Genève eind oktober. Dunant had toen al een ontwerpovereenkomst van tien artikelen over de vrijwillige hulpverlening gereed, die op 26 augustus als bijlage bij een memorandum aan hoogwaardigheidsbekleders en andere belangrijke personen in binnen- en buitenland werd gestuurd. De adressanten werden hierbij uitgenodigd tot het bijwonen van de conferentie te Genève, die zou aanvangen op 26 oktober 1863.⁴⁵

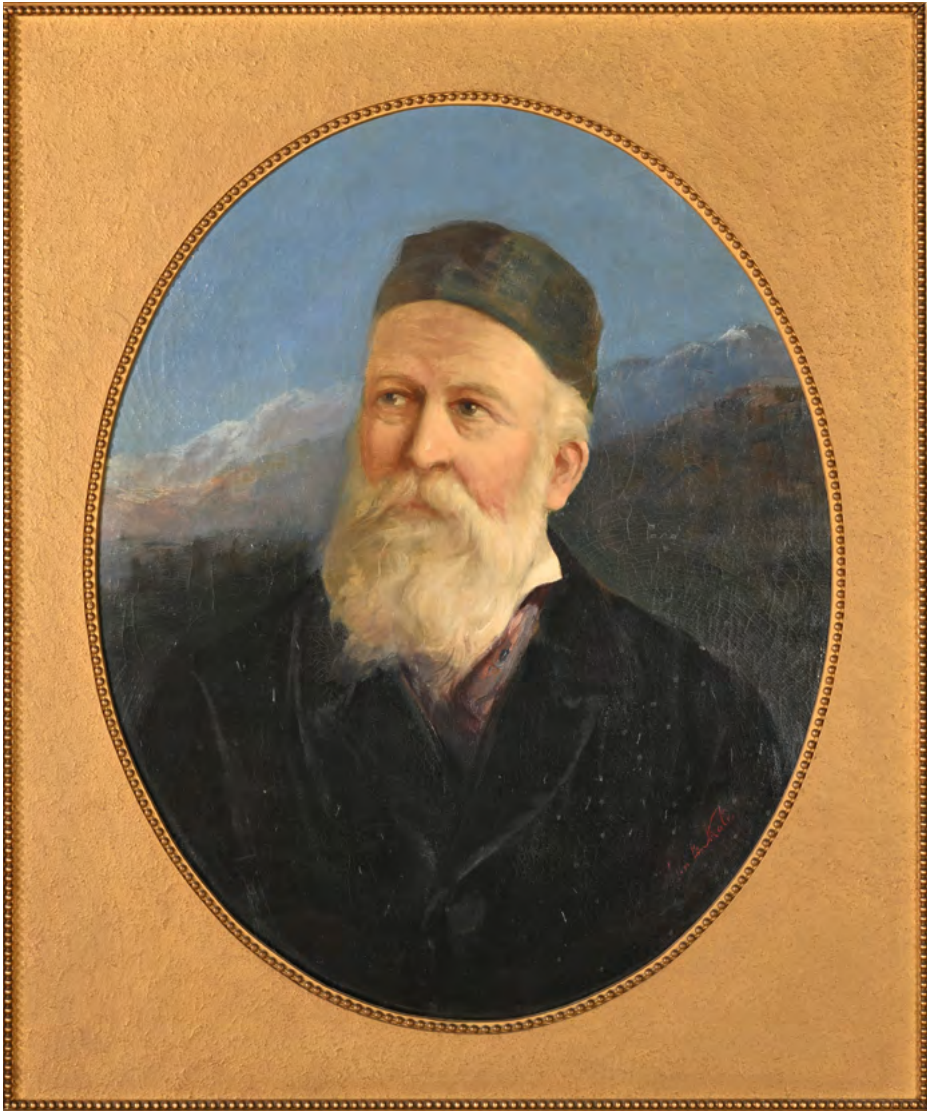
Naar aanleiding van een brief van Basting besloot Dunant, in overleg met Moynier, ondertussen het vijfde Internationale congres voor de statistiek, dat van 6 tot 12 september in Berlijn zou plaatsvinden, bij te wonen. Basting was als rapporteur van de vierde sectie van dit congres aangewezen, een afdeling die zich bezighield met vergelijkende statistiek inzake de gezondheid en sterfte van burgers en militairen.⁴⁶

⁴³ H. Beelaerts van Blokland, *Dr. Johan Hendrik Christiaan Basting 1817-1870* (Den Haag 1949) 9. Zie over de verdere samenwerking tussen Dunant en Basting: Chr.F. Haje, *Een gedenkzuil der negentiende eeuw. Het Roode Kruis. Oorsprong, geschiedenis, gevolgen* (Amsterdam 1899). Haje stond ook zelf in contact met Dunant tijdens het schrijven van zijn boek.

⁴⁴ Beelaerts van Blokland, *Dr. Johan Hendrik Christiaan Basting 1817-1870*, 9.

⁴⁵ Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 98-99, Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 25.

⁴⁶ Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 25, 43-44.

20 Henry Dunant op oudere leeftijd. Olieverf op doek, Jan ten Kate sr. (1850-1929).

Inv.nr. RK2003

Er was namelijk statistisch bewijs voor dat in de oorlog driemaal zoveel militairen omkwamen door gebrek aan verzorging dan er gedood werden door de vijand.⁴⁷

Dunant logeerde tijdens het congres te Berlijn in hetzelfde hotel als Basting en diens echtgenote Amalie Frédérique Basting-Kattenbusch (1812-1896), een Duitse, en bezocht hen zodra hij arriveerde. Beiden waren verheugd hem na de correspondentie nu ook persoonlijk te ontmoeten. De rede die Dunant zou houden, werd door mevrouw Basting in het Duits vertaald. Op het congres, waar ze gezamenlijk in een open rijtuig naartoe reden, werd Dunant persoonlijk door Basting ingeleid en na afloop met vuur verdedigd. De ideeën van Dunant kregen zoveel bijval dat hij op de plenaire zitting van het congres nogmaals het woord kreeg. Hij nam daarbij de gelegenheid te baat om de leden uit te nodigen voor de internationale conferentie te Genève, waarna ook nog eens 'een warme aanbeveling werd vernomen tot deelneming aan de voorgenomen Conferentie te Genève en hartelijke wenschen werden uitgesproken voor het welslagen er van'.⁴⁸

Het succes op het congres maakte Dunant zo enthousiast dat hij de tien artikelen wilde aanvullen. In zijn correspondentie met Basting was ook de mogelijkheid om gewonden neutraal te laten verklaren aan bod gekomen. Gesteund door zijn nieuwe vriend Basting en mevrouw Basting-Kattenbusch, besloot Dunant op basis van het op het op congres duidelijk getoonde begrip voor zijn ideeën om dit aspect alsnog te verwerken. In overleg met Basting vulde hij de door het Internationaal Comité goedgekeurde tien ontwerpartikelen buiten medeweten maar wel in haar naam op 15 september op dit punt aan met drie nieuwe artikelen, die te boek staan als 'de Berlijnse artikelen'. Hierin werd onder meer de onschendbaarheid van de gewonden en hun verzorgers voorgesteld. Hoewel dit, zoals hiervoor bleek, wel in Dunants boek aan bod komt, was officieel over de neutraliteit, de hoeksteen van de toekomstige Conventie van Genève, met nog geen woord gerept.⁴⁹ De artikelen werden door Dunant, als secretaris van het Internationaal Comité, ook zonder medeweten van zijn medebestuurders, dezelfde dag aan de daarvoor in aanmerking komende instanties en personen verzonden.⁵⁰

Dunant maakte vervolgens een rondreis om zoveel mogelijk West-Europese regeringen te bewegen zich op de aanstaande conferentie in Genève te laten vertegenwoordigen. Toen hij medio oktober in zijn geboortestad terugkeerde, werd hij vereerd met talrijke uitnodigingen aan de diverse hoven. Maar toen hij op 20 oktober de laatste zitting van het Internationaal Comité voorafgaand aan de conferentie bijwoonde, stootte hij op een koele, gereserveerde houding van zijn mede-

47 J. Bosscha, *Het Roode Kruis* (Den Haag 1867) 5.

48 Beelaerts van Blokland, *Dr. Johan Hendrik Christiaan Basting*, 9-10, www.wikipedia.org, aldaar: https://nl.wikipedia.org/wiki/Amalie_Fr%C3%A9derique_Kattenbusch, Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 44.

49 Beelaerts van Blokland, *Dr. Johan Hendrik Christiaan Basting 1817-1870*, 9-11, Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 25, 44.

50 Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 44.

leden, verontwaardigd als zij waren over het eigenmachtig optreden van Dunant.⁵¹ Bovendien waren zij ervan overtuigd dat de in een van de drie aanvullende artikelen opgenomen bepaling omtrent het neutraal verklaren van hulpverleners voor de conferentiedeelnemers te ver zou gaan. Voorts verweten ze hem dat hij de kans van slagen van de conferentie al op voorhand alleen maar in gevaar had gebracht. Maar de soep werd niet zo heet gegeten.

Het comité bracht echter niet zelf de neutraliteit van hulpverleners ter sprake, daarvoor tekende Basting, die als Nederlands afgevaardigde ook aanwezig was. Alle 31 afgevaardigden namens 16 verschillende staten gingen ermee akkoord dat de nieuwe nationale hulporganisaties en hun medewerkers als neutraal moesten worden beschouwd.

Toen de conferentie in de Grand Salon van het Palais de l'Athénée op 29 oktober 1863 was afgelopen waren er woorden van dank voor Dunant, de waarnemend voorzitter van het Internationaal Comité Moynier en het Geneefse genootschap tot nut van het algemeen. Aan het Internationaal Comité werd opgedragen de drijvende kracht te blijven voor en de band te onderhouden met de vele internationale verenigingen die in de toekomst zouden worden opgericht. Later zou deze dag beschouwd worden als de geboortedag van het Internationale Rode Kruis, een naam die toen nog niet bestond.⁵²

Op 8 augustus 1864 vond vervolgens in het stadhuis van Genève de eerste diplomatieke conferentie in de geschiedenis van het Rode Kruis plaats. Hoewel er inmiddels veel meer nationale comités waren opgericht, werden op de conferentie zestien regeringen, waaronder die van de Verenigde Staten van Amerika, door 26 deelnemers vertegenwoordigd.

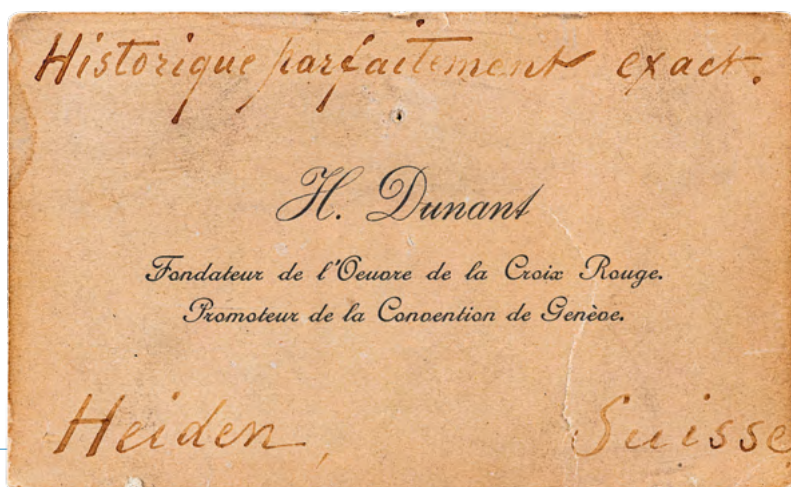
Na vijftien dagen, op 22 augustus, werd de eerste overeenkomst (conventie) tot verbetering van het lot van gewonden bij de legers te velde getekend door de vertegenwoordigers van Baden, België, Denemarken, Frankrijk, Hessen, Italië, Nederland, waar pas in 1867 een nationaal comité werd opgericht, Portugal, Pruisen, Spanje, Württemberg en Zwitserland. Engeland, Saksen, de Verenigde Staten, Zweden en Noorwegen sloten zich nog niet meteen aan. Nadat de Conventie van Genève van 1864 op 22 juni 1865 door de betrokken staten van kracht werd verklaard was de officiële oprichting van het Internationale Rode Kruis een feit.

Epiloog

Als eerste besluit van de conferentie in 1864 werd Henry Dunant uitgenodigd deze bij te wonen aangezien hij niet tot de Zwitserse delegatie behoorde! Wat was er gebeurd? Een meerderheid van de leden van het Internationaal Comité keerde zich inmiddels tegen Dunant. Hij mocht voor de conferentie nog de voorbereiding regelen

⁵¹ Idem, 23-24.

⁵² Id., 25-26, 45-46.

21 Een visitekaartje van Henry Dunant, vermoedelijk uit de jaren 1892-1910.

Inv.nr. RK2115

en slechts de uitvoering van alle festiviteiten ter hand nemen. Daarna mocht hij nog korte tijd genieten van eerbetoon en huldebetuigingen.

In Genève kwam vervolgens ook op een pijnlijke manier een einde aan Dunants zakelijke loopbaan, die leidde tot zijn maatschappelijke ondergang. Bovendien maakte hij machtige personen tot vijand, die hem geen kans zouden geven om opnieuw een carrière op te bouwen. Toen in 1870 de Frans-Duitse Oorlog uitbrak was Dunant 42 jaar oud en waren zijn eer, aanzien en vermogen verdwenen. Het Rode Kruis te Genève had bovendien elke band met hem verbroken. Spoedig brak voor hem toen een periode aan van armoede en eenzaamheid. In Genève verspreidde uitgerekend Moynier zelfs de leugen dat Dunant niet de auteur was van *Un souvenir de Solferino*.⁵³

In 1890 werd hij door het plaatselijke Rode Kruis te Heiden, een plaats in Zwitserland waar hij was gaan wonen, tot erevoorzitter benoemd, maar de grondlegger van het Rode Kruis was inmiddels door iedereen vergeten en niemand beseftte meer dat deze eens zo gevierde man in dit afgelegen bergdorp eenzaam en verlaten voortleefde. Zijn eerherstel begon nu wel heel langzaam op gang te komen.⁵⁴

⁵³ Moynier presteerde het zelfs om midden jaren 70 een geschiedenis van het Rode Kruis te schrijven waarin de naam Dunant schittert door afwezigheid (vriendelijke mededeling Leo van Bergen). Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 26-27, Vandekerckhove, *J. Henry Dunant*, 92.

⁵⁴ Verspyck, *Het Nederlandsche Rode Kruis*, 26-29, 49.

22 Een allegorische voorstelling van de inzet van het Rode Kruis in oorlogstijd met bovenaan in het midden een portret van Henry Dunant, 'Oprichter van het Rode Kruis'. Anonieme chromolitho, 1870 of iets later.

[Inv.nr. RK2014](#)

Menslievendheid loopt als een rode draad door het leven van Henry Dunant, maar groot onrecht bleef hem niet bespaard. Hoewel in feite irrelevant, wordt Dunants reis naar Italië voornamelijk, zo niet uitsluitend gezien als eigenbelang en kwam hij toevallig in de buurt van de Slag bij Solferino.⁵⁵

Zeker, Dunant kwam uit een zakenfamilie en ging zelf ook in zaken. Maar achteraf moet misschien wel geconcludeerd worden dat hij daar ongeschikt voor was. Het is daarom extra zuur dat bij de beoordeling van Dunants motieven, waaruit uiteindelijk zijn boek voortkwam, onvoldoende of geen rekening wordt gehouden met wat er voorafging aan het schrijven van de lofzang op Napoléon III en het onder de aandacht brengen daarvan bij de keizer. Toen hij deze, op zich bijzondere, stap zette was hij ten einde raad. Hij die opkwam tegen slavernij, eerst als werknemer en vervolgens als ondernemer, en daardoor in de problemen kwam en systematisch werd tegengewerkt. Ondertussen werd Dunant, in een poging om zijn hoofd overeind te kunnen houden, ook nog eens bedrogen door zijn zakenpartner toen hij met hem alternatieve projecten opstartte.

Henry Dunant was een zeer gelovig mens, wat hij net als de plicht te geven om en zorgen voor anderen, zonder onderscheid des persoons, van huis uit meekreeg. Hij ging daar al vanaf zijn jeugd op geheel eigen wijze mee om. Daarnaast wordt gesteld dat hij niet alleen een organisator en een diplomaat, maar ook naïef, een internationalist en een goed schrijver was. Voorts kan hem een groot doorzettingsvermogen en een zeker fanatisme worden toegeschreven. Hij was een unieke persoonlijkheid, maar door een combinatie van voornoemde factoren liep zijn zakelijke loopbaan al snel spaak, wat uiteindelijk leidde tot de uitzonderlijke situatie dat hij getuige was van de gevolgen van een bloedige veldslag. Achteraf bleek hij de juiste man op de juiste plaats op het juiste moment te zijn; een combinatie van voornoemde factoren maakte ook dat hij een boek schreef over de oorlogsgruwelen waar hij mee geconfronteerd werd, met als doel om te komen tot verbetering van de gewondenverzorging van militairen in oorlogstijd. Dit boek is al even uniek als hijzelf. Cruciaal was dat hij zijn strijdschrift op briljante wijze opbouwde en de juiste toon aansloeg. Het wordt zelfs literaire kwaliteit toegedicht. Dunant leverde ondanks de situatie waarin hij verkeerde een ongekende prestatie met zijn boek. Vervolgens liet hij dit ook nog eens voor eigen rekening drukken en betaalde hij de verspreiding van een groot aantal ervan uit eigen zak. Toen het boek een doorslaand succes werd, waardoor het vaak heruitgegeven en herdrukt en in meerdere talen vertaald werd, zette hij vervolgens alles op alles om zijn ideaal te verwezenlijken. Ook hierbij wist hij zich in de nesten te werken, met als gevolg dat hij ook niet echt heeft mogen genieten van zijn ene grote succes.

Maar hij zou uiteindelijk wel ruimschoots de eer krijgen die hij verdiende. Zijn dromen werden bovendien meer dan werkelijkheid aangezien alle landen ter wereld

⁵⁵ Van Bergen, *De zwaargewonden eerst?*, 42-43.

de Verdragen van Genève over de regels die gelden in oorlogstijd hebben ondertekend. Dit maakt de Conventies van Genève een van de weinige verdragen ter wereld die universeel zijn ondertekend.⁵⁶

⁵⁶ [www.rodekruis.nl,aldaar:https://www.rodekruis.nl/wie-zijn-wij/verdragen-van-geneve/#:~:text=Het%20eerste%20Verdrag%20van%20Gen%C3%A8ve%20wordt%20in%201864%20opgesteld%20op,tot%20internationale%20regels%20over%20oorlogsvoering.](https://www.rodekruis.nl/wie-zijn-wij/verdragen-van-geneve/#:~:text=Het%20eerste%20Verdrag%20van%20Gen%C3%A8ve%20wordt%20in%201864%20opgesteld%20op,tot%20internationale%20regels%20over%20oorlogsvoering.)

Summary

The Swiss patrician son Henry Dunant (Geneva 1828-Heiden 1910) was a deeply religious man, raised with the duty to care for others, without distinction, instilled in him from a young age. He approached this in his own unique way throughout his life. In addition to being an organizer and diplomat, he was also naïve, an internationalist, and a skilled writer. He displayed great perseverance and a certain fanaticism. When he witnessed the bloody Battle of Solferino in 1859, he proved to be the right man in the right place at the right time; the combination of his aforementioned traits led him both into trouble at times and enabled him to write a brilliant and unique book about the horrors of war he encountered, aiming to improve the care of wounded soldiers in wartime. He financed the printing of this work himself and personally covered the distribution of a large number of copies. The book became an international success, and Dunant managed to realize his ideal. Today, he is recognized as the spiritual father and founder of the universal or international Red Cross.

Keywords

Henry Dunant (1828-1910), dr. Johan Hendrik Christiaan Basting (1817-1870), Red Cross, Battle of Solferino (1859), Napoleon III, First Convention of Genève (1864)

Over de auteur

Louis Ph. Sloos (1972) studeerde geschiedenis en boekwetenschap aan de Universiteit Leiden en promoveerde tevens aan deze instelling. Zijn belangstelling gaat vooral uit naar de (militaire) geschiedenis, cultuur, het boek en de publieke veiligheid in de Vroegmoderne Tijd en de negentiende eeuw. Als actief onderzoeker en publicist heeft hij een zeer groot aantal publicaties op zijn naam staan. Hij is werkzaam als senior conservator bij Korpora, Erfgoed Publiek Veiligheid en hoofdredacteur van *Veilig Jaarboek Korpora, Erfgoed Publieke Veiligheid*.